

SZOCIOLÓGIAI SZEMLE 22(1): 145–152.

A családi életciklus szerepe a háztartási munkamegosztásban

Birch, E. R. – Le, A.T. – Miller, P. W.: Household Divisions of Labour: Teamwork, Gender and Time.

Palgrave Macmillan, 2009.

SEBŐK Csilla

sebok.csilla@gmail.com

Bevezetés

Az ausztrál kutatók a háztartási munkamegosztás témája igen bőséges irodalmához szolgáltatnak újabb adalékot. A kötet jelentőségét nem is a téma újszerűsége adja, hanem a családi életcikluson alapuló megközelítésmód, amely során kiemelt jelentőséget kap a gyermekek és a napközbeni gyermekellátás szerepének vizsgálata az anyák munkavállalási döntéseiben, illetve annak a tisztázása, hogy a férj otthoni tevékenységei helyettesítő, vagy csupán kiegészítő jellegűek a feleség háztartási és családelállási munkáira vonatkozóan.

A kötet nyolc fejezetre tagolódik, a bevezető, első rész általános kutatási kérdéseket fogalmaz meg, a második az alkalmazott adatgyűjtési módszert – az időmérleg-felvételt – mutatja be, a harmadik a korábbi kutatások eredményeit foglalja össze. Az ezt követő négy fejezet az életcikluscsoportok és az időfelhasználás közötti kapcsolat részletes elemzése, amely életciklusonként tartalmaz konkrét kutatási kérdéseket, az időtöltést befolyásoló szociodemográfiai és háztartási tényezők vizsgálatát, illetve ezek ok-okozati összefüggésének elemzését regressziószámítással, a kapott adatok korábbi kutatási eredményekkel való összehasonlítását és a főbb következtetések összegzését. Az utolsó fejezet áttekinti az eredményeket, és további kutatási irányokat vázol fel.

A könyvismertetés nem követi szigorúan a kötet felépítését, az elméleti és a módszertani háttér, illetve a kutatási eredmények bemutatása során arra helyeztem a hangsúlyt, hogy hazánkban is hasznosnak vélt ismereteket tartalmazzon. A könyv bemutatásának további aktualitását adja, hogy a legfrissebb hazai időmérleg-felvétel adatgyűjtési periódusa 2010 őszén fejeződött be, és az első eredmények a közelmúltban jelentek meg.

Elméleti és módszertani háttér

Az elmúlt évtizedekben az otthoni munka mennyiségének, valamint megosztásának elemzése nem csak Ausztráliában tett szert töretlen népszerűsége, e kutatási terület világszerte a női munkavállalás elterjedésével került egyre inkább a kutatók figyelmének a középpontjába. A családok tradicionális nemi szerepmoddellje alapján a férfiak feladata volt a pénzkeresés és a család anyagi biztonságának a megteremtése, a nők pedig a háztartás ellátása és a gyermekek testi-lelki gondozása. A nők erősödő munkaerő-piaci részvétele azonban nem változtatott a családon belüli munkamegosztás mintázatán. A legfrissebb elemzések továbbra is a hagyományos családmódel fennállásáról tájékoztatnak, igaz, az idősorok szerint a férfiak egyre több, a nők egyre kevesebb időt fordítanak a háztartásban jelentkező tevékenységek ellátására. E konvergáló tendenciákat a kutatók eltérően értelmezik. A pesszimistább álláspontot képviselők kételkednek a nőkre háruló többletterhek további csökkenésében, mert a nőkkel kapcsolatban kialakult nemi szerepelvárások nem változtak, a nők továbbra is a „női” munkákat végzik, amelyekből több van a háztartásban és több időráfordítást igényelnek. Hochschild a „második műszak” (second shift) fogalmával utal a nők kettős – a munkavállalás és a háztartásellátás miatti – leterheltségére. Gershuny azonban amellet érvel, hogy a háztartási feladatok területén az egyensúly kialakításához generációkban mérhető idő szükséges, azaz a következő generáció majd nagyobb arányban szocializálódik az egalitárius értékek szerint (lagged adaptation elmélet) (Gershuny 2000).

Az egyik legelterjedtebb módszer a nemek közötti háztartási munka egyenlőtlenségeinek vizsgálatára az időmérleg-felvétel, amely során az egy adott napon végzett tevékenységekről, a ráfordított időről és egyéb kiegészítő információkról (például a tevékenység helyszínéről, illetve társas környezetéről) gyűjtenek adatokat, valamint kiegészülnek a megkérdezett személy iskolázottsági, foglalkoztatási, egészségi állapottal kapcsolatos adataival, illetve a háztartást jellemző információkkal. A felvétel konkrét tartalma és módszere országonként eltérő.¹ A legkorábbi vizsgálatok az 1920-as évekre nyúlnak vissza, a mai napig használatos időmérleg-technika az 1963. évi nemzetközi időmérleg-felvételen alapul, amely az egyik első olyan kutatás volt, ami a munkamegosztás nemi különbségeire hívta fel a figyelmet (Szalai 1975).²

A kötet szerzői G. Becker és R. Gronau munkái alapján a háztartáson belüli racionális munkamegosztás mellett érvelnek. Az időfelhasználásban érvényre jutó gazdasági racionalitás a háztartási munkamegosztás esetében egy feladatspecializációt jelent a házastársak között, azaz a család eredményes működése a különböző típusú feladatok megosztásával biztosítható, melyet a férj és a feleség munkaerőpiacon elérhető jövedelme befolyásol. A munkaerőpiachoz tradicionálisan

¹ Részletesebben lásd <http://www.timeuse.org/mtus>

² Ez idő tájt, 1965-ben jelent meg Gary Becker az új háztartás-gazdaságtant megalapozó „A Theory of the Allocation of Time” című cikke, amely új megközelítésben foglalkozik a háztartási munkára fordított idővel (Becker 1965).

is jobban kötődő férfiaknak a munka világa kedvezőbb jövedelmi és karrierlehetőségeket kínál, ezért a férjnek éri meg több időt pénzkereső tevékenységre fordítani. A nők részére elérhető állások a férfiaknál alacsonyabb keresetet nyújtanak, így a feleség ideje akkor hasznosul/térül meg a legjobban, ha azt az otthoni feladatokat ellátására fordítja. A családi időkeret eredményes gazdálkodásában a férj a család anyagi helyzetéhez, illetve annak stabilitásához járul hozzá, a feleség a család egységének és érzelmi biztonságának a megteremtését segíti elő. Ez az – elsősorban Becker munkásságához köthető – hatékony feladatmegosztás modellje, amely ugyan megfelel a tradicionális családon belüli munkamegosztásnak, azonban a nemi egyenlőtlenséget a család racionális viselkedése eredményezi. Ezt a modellt sok kritika érte, egyrészt az egyéni preferenciákat állandónak veszi, pedig a különböző életciklusokban eltérő igények fogalmazódnak meg, másrészt az egyének nem mindig cselekszenek racionálisan, illetve a házaspárok között sem mindig van egyetértés (McGinnity–Russell 2008). Továbbá az országok családpolitikai intézkedései is befolyással vannak a nők munkavállalására. Pozitívként említhető, hogy az elmélet a háztartási munkát a munkaerő-piaci munkával egyenrangúnak tekinti.

Számos kutatás vizsgálta a jövedelemszerző és a háztartási munkára fordított idő nemi különbségeinek alakulását különböző szociodemográfiai változók mentén. Lényegesebb megállapítás, hogy tovább erősödik a házasság elején kialakult munkamegosztás a házasság időtartama alatt, mivel a férj munka során elsajátított, felhalmozott ismeretei és készségei a későbbi életciklusokban is jobban hasznosíthatóak a munkaerőpiacon. A specializációt ugyanakkor gyengítik az olyan tényezők, amelyek az anya munkavállalási lehetőségét kedvezően befolyásolják, például a magasabb iskolai végzettség. A kötet szerzői megállapítják, hogy a gyermek jelenléte is erősíti a specializáció mértékét a családban, mivel a napközbeni gyermekellátások hiánya és a rugalmatlan munkaerőpiac gátolja az anyák állásba kerülését.³

Az elemzés a családi életciklus modell⁴ szemszögéből vizsgálja a családon belüli munkamegosztás alakulását. A szerzők a gyermekvállalás és a családi állapot alapján a 20–64 éves személyek négy kategóriáját különítették el: (1) nem eltartott egyedülálló, (2) házas, gyermek nélkül, (3) házas, gyermekkel, (4) gyermeket egyedül nevelő szülő. A csoportok összetétele életkor tekintetében igen heterogén, a „nem eltartott egyedülálló” kategóriába belesorolták azt a fiataalt, aki most kezdi az önállós, a szüleitől független életét és azt a középkorú személyt is, aki válás

3 Ezt a megállapítást azért is érdemes kiemelni, mert az elmúlt három-négy évtizedben Ausztrália jelentős eredményeket ért el mind a női munkavállalás, mind a nők esélyegyenlősége terén. Az ENSZ 2007–2008. évi Humán fejlettségi jelentése (Human Development Report 2007–08) Ausztráliát a nemenkénti fejlődési index (Gender-related Development Index = GDI) szerint a második, míg a női hatalomképeség (Gender Empowerment Measure = GEM) mutatója alapján a nyolcadik helyre rangsorolja. A nemzetközi összehasonlító adatok tehát az ausztrál nők kedvező élet- és munkakörülményeire utalnak (About Australia: Women – towards equality 2008).

4 Egy átlagos egyén családi életciklusa több szakaszra oszlik az egymást követő demográfiai események (házasság, gyermekvállalás, válás) alapján. Nagyon általánosan a következő periódusokat lehet megkülönböztetni: elköltözés a szülőktől, megházasodás, gyermekvállalás, illetve gyermeknevelés, majd a felnőtt gyermekek önállóvá válásával a szülők egyedül maradása. Napjainkban a családok összetételének a meghatározása igen bonyolult, a családstruktúrák nem az előbb említett családi életciklus szakaszok alapján formálódnak, az események sorrendisége is felborul, összekeveredik, így a gyermekek családon belüli szerepének a megítélése is gondot okozhat. Ebből adódik, hogy a családi életciklusnak nincs egy szigorúan meghatározott definíciója, a végleges változat a kutató(k) döntésén alapul.

vagy özvegyülés miatt él egyedül. Ugyanakkor a gazdasági aktivitás alapján tiszta típusoknak tekinthetők a csoportok, a tanulókat és a nyugdíjasokat ki is zárták a vizsgálatból.

A különböző családformák eltérő életmódot is jelentenek. A háztartási munka mennyisége, típusa, időzítése és megosztása nagyban függ attól, hogy hány fős családról van szó, van-e, és ha igen, hány gyermek él a családban és azok milyen életkorúak. A szerzők a családi életciklust viszonyítási alapként használják ahhoz, hogy képet kapjanak arról, milyen hatása van az otthoni tevékenységekre fordított időre a házastárs, illetve a gyermek(ek) jelenlétének vagy az egyik szülő hiányának.

Főbb eredmények

A szerzők a háztartási munkamegosztás nemi egyenlőtlenségeinek vizsgálatához a 2006. évi ausztrál időmérleg-felvétel adatait választották. Az otthoni feladatmegosztásnak többféle indikátora lehet: a férfiak és nők háztartási munkára fordított idejének különbsége (gender-gap), vagy a nőkre (férfiakra) jutó hányad a házaspár összes háztartási munkával töltött idejéből, illetve a nők (férfiak) háztartási munkára fordított ideje a férfiak (nők) időfelhasználásának arányában.⁵ A kutatók az O. D. Duncan és B. Duncan által kifejlesztett ún. disszimilitási indexet (index of dissimilarity) használták a háztartási munkával töltött idő nemi különbségeinek bemutatásához. Az index azt mutatja meg, hogy mekkora az a napi átlagos időmennyiség, melyet a férfiaknak (nőknek) újra el kellene osztaniuk azért, hogy a nőkéhez (férfiakéhoz) hasonló napi időbeosztást kapjanak. Az ausztrál felvételben a férfiak és nők között az idődisszimilitási index értéke 3 óra 24 perc, tehát a napi idő 15%-a a férfiaknak másképpen telik, mint a nőknek. A mutató értéke annál nagyobb, minél részletesebb a tevékenységlista, a fenti számítás a napi tevékenységeket 10 kategóriába⁶ sorolta. A szerzők úgy vélik, hogy nemtől függetlenül egy átlagos napon a személyes fiziológiai szükségletek közel ugyanakkora hányadát teszik ki az időbeosztásnak, ezért az egyes életciklus csoportokra vonatkozó idődisszimilitási index előállításához a személyes fiziológiai szükségleteket kihagyva 9, illetve 75 kategóriás osztályozást alkalmaztak.

Az idődisszimilitási index alapján az időfelhasználásban a legkisebb nemek közötti eltérés az egyedülállóknál van (9 tevékenységcsoportnál a különbség hét közben 85 perc, hétvégén 87 perc, a 75 tevékenységcsoportnál hét közben 118 perc, hétvégén 186 perc). Az időtöltésüknek két jellemzője van, egyrészt a munkanapjaik fő alakító tényezője a keresőtevékenység, a részletesebb bontás hatására is csupán 30 perccel nő a mutató értéke. Másrészt hétvégén a két nem közötti eltérést nem az egy-egy tevékenységcsoportra fordított időben kell keresni, hanem

5 Az alkalmazott mutató típusától függetlenül a számítások ugyanazt az eredményt adják: a nők több időt fordítanak a házimunkára, illetve nagyobb hányadát látják el az otthoni tevékenységeknek, mint a férfiak.

6 A napi tevékenységek 10 kategóriás besorolása: 1. személyes fiziológiai szükségletek, 2. keresőmunkához kapcsolódó tevékenységek, 3. tanulás, 4. háztartási munka, 5. gyermekgondozás, -nevelés, 6. vásárlás és szolgáltatások igénybevétele, 7. önkéntes munka, 8. társas tevékenység és beszélgetés, 9. pihenés, és 10. nem besorolható tevékenységek.

a napi tevékenységstruktúra részletesebb összetételében: tehát nem a háztartási munkára fordított időben van nagy különbség, hanem abban, hogy a nők a főzést, mosást, takarítást végzik otthoni teendőként, míg a férfiak főként a javító- és a karbantartó, illetve a ház körüli munkákat látják el.

A gyermek nélküli házaspároknál az idődiszimilaritási index értéke (9 tevékenységcsoportnál a különbség hét közben 170 perc, hétvégén 134 perc, a 75 tevékenységcsoportnál hét közben 212 perc, hétvégén 182 perc) azt mutatja, hogy hét közben a férfiak és nők életmódja jobban különbözik, mint hétvégén. Ez ellentétes az egyedülállóknaál ismertetett eredményekkel. Az eltérés magyarázata, hogy a házasságban élőknaál kialakult a családon belüli feladatspecializáció, a férfiak a munkaerőpiacon, a nők a háztartásban végeznek több munkát.

Az időfelhasználás nemi különbségének további növekedése tapasztalható a gyermeket nevelő házaspároknál (9 tevékenységcsoportnál a különbség hét közben 296 perc, hétvégén 165 perc, a 75 tevékenységcsoportnál hét közben 328 perc, hétvégén 219 perc). A gyermektelen házaspárok eredményeivel összehangban a férfiak és nők időtöltésében a különbség a hétvégi napokon mérséklődik, mert szombaton és vasárnap a férfiaknaál domináns keresőtevékenység veszt a jelentőségéből, és több időt töltenek a gyermekeikkel. Ennek ellenére a feladatspecializáció a gyermekes családokban számottevően nagyobb, mint a gyermek nélküli házaspároknál.

A hétvégi időfelhasználásban a legerősebb nemi különbség az egyedülálló szülőknél mutatható ki (az idődiszimilaritási index értéke hétvégén a 9 tevékenységcsoportnál 190 perc, a 75 tevékenységcsoportnál 241 perc, illetve hét közben 168 perc és 241 perc). Feltételezhető, hogy az egyedülálló apáknaál a gyermekek életkora magasabb, mint az egyedülálló anyáknaál, az eltérő életkorú gyermek neveléséből következően más tevékenységek elvégzésére van szükség, illetve adódik lehetőség.

A szerzők a napi tevékenységek egymáshoz kapcsolódását is vizsgálták. Kiindulásképpen azt vették szemügyre, hogy ha az egyén egy bizonyos tevékenységre plusz egy órát fordít, akkor ez hogyan módosítja a többi tevékenységre fordított idő mennyiségét a kiinduló napi időbeosztásához képest. A regressziószámítás független változója tehát az a bizonyos tevékenység, amelyre az időtöltést 60 perccel megnöveltük, a függő változók pedig a további, különböző napi tevékenységek. A napi felhasználható időnek mennyiségi korlátja van, így például a szabadidőre fordított plusz 60 perc miatt a többi tevékenységgel töltött idő összességében 60 perccel lesz kevesebb.⁷

Az életciklus-besorolástól függetlenül az időfelhasználás legérzékenyebb eleme a keresőtevékenység, amely negatív összefüggést mutat a többi tevékenységgel: a munkavégzésre fordított plusz egy óra a többi tevékenységgel töltött idő

7 A vizsgálathoz a napi tevékenységeket 6 kategóriába sorolták: 1. személyes fiziológiai szükségletek, 2. keresőmunka és a hozzá kapcsolódó tevékenységek, 3. háztartási munka és ház körüli feladatok, 4. gyermekgondozás és -nevelés, 5. szabadidő, és 6. egyéb, nem besorolható tevékenységek. A gyermek nélküli életcikluscsoportoknaál öt kategóriát alkalmaztak, amelyekben a gyermekellátás a háztartási feladatokhoz került.

csökkenését eredményezi. Ez az eredmény az anyák esetében a munkahelyi karrier és az anyai szerep összeegyeztethetőségének a nehézségére hívja fel a figyelmet.

A házimunka is meghatározó a házaspárok időfelhasználásában: a férjekenél pozitív kapcsolat van a házimunka és a szabadidő között, ha több időt töltenek a háztartás ellátásával, akkor kikapcsolódásra is több időt szánnak. Az anyák esetében viszont azt érdemes kiemelni, hogy a háztartásellátás és a gyermekgondozás két jól elkülöníthető otthoni feladatot jelent, azaz a gyermekgondozás nem esik áldozatul annak, ha a feleség a háztartási tevékenységekkel több időt tölt, illetve ez fordítva is igaz. Ez a megállapítás a gyermeküket egyedül nevelő nők időfelhasználására is igaz, ugyanakkor az egyedülálló apák esetében összevonódik e két otthoni tennivaló, és egy intenzívebb időfelhasználást eredményez. Az egyedülálló apák 60 perccel több gyermekgondozásra fordított ideje közel ugyanennyivel növeli meg a házimunkákra fordított idő mennyiségét is.

A következő lépésben a szerzők azt nézték meg, hogy az egyén időfelhasználására milyen hatással van a (házas)pár időbeosztása,⁸ illetve, hogy az egyén és partnere tevékenységei egymást helyettesítő vagy kiegészítő jellegűek-e. A regresszióelemzésen alapuló számítás azt mutatja meg, ha a (házas)pár egyik tagja egy órával többet fordít egy adott tevékenységre, az milyen változásokat jelent a (házas)pár másik tagjának az időfelhasználásában.

A számítás szerint a gyermek nélküli házaspárok szabadidős és munkatevékenységei kiegészítő jellegűek, azaz amikor az egyén 60 perccel megnöveli a szabadidejét, akkor a partnere szabadidőre fordított ideje is nő, illetve ez a keresőtevékenység esetében is így alakul. Ez azt is jelenti, hogy a párok sikeresen szinkronizálják munkatevékenységeik ütemezését, több időt tudnak együtt tölteni, az életvitelük összhangban van, ami befolyással lehet a házasság/párkapcsolat minőségére. A gyermeket nevelő házaspároknál a férj esetében a fiziológiai szükséglet és a szabadidőt enyhén, a gyermeknevelést viszont erősen jellemzi az „együtt végzés”. Tehát a férj nem váltja ki a felesége gyermekgondozásra fordított idejét, nem tehermentesíti teljesen, igaz, az együtt töltött idő növelheti a családi kohéziót. A feleség időfelhasználása viszont azt mutatja, hogy ha többi időt tölt házimunkával, illetve a gyermekneveléssel, akkor a férj keresőmunkával töltött ideje megnő, illetve csökken az e két otthoni tevékenységre fordított ideje.

A szerzők megvizsgálták nemenként a szociodemográfiai jellemzők hatását az egyes tevékenységcsoportokra fordított időre leíró statisztikákkal és regresszióelemzéssel is. Habár ezek az eredmények nem elsősorban a családon belüli munkamegosztás mértékéről nyújtanak információt, mégis fontos adalékkal szolgálnak az időfelhasználás nemi különbségeinek a feltárásához.⁹

Az egyik leglényegesebb eredmény, hogy az élettársi kapcsolatban élők és a

8 Az ausztrál időmérleg-felvétel háztartási szintű, azaz a kiválasztott háztartás minden 15 éves és idősebb tagjának a napi időtöltéséről rendelkeznek információval.

9 A napi időtöltésre az életkor és az egészségi állapot befolyása alapvetőnek tekinthető, és általánosságban elmondható, hogy az egyének az életkoruk előrehaladtával, illetve az egészségi állapotuk romlásával egyre kevesebb időt töltenek keresőtevékenységgel és egyre többet az otthoni feladatok ellátásával.

gyermek nélküli házaspárok időtöltésének összehasonlításán alapul, és azt mutatja, hogy a házastársak között nem érvényesül a háztartási feladatok megosztásával a „gazdaságos” időfelhasználás. Az egyedülálló státusból a házasságba való átmenet a férfiak számára több keresőtevékenységet, kevesebb szabadidőt és háztartási munkát jelent, míg a nőknél jelentősen emelkedik a háztartási munkára és enyhén csökken a keresőtevékenységre fordított idő. A gyermeket nem nevelő feleségek szabadideje meghaladja a férfiaknál mért értékeket, és ez kivételes jelenség a többi életciklus csoporthoz képest.

A szerzők a gyermekes házaspárokra vonatkozóan olyan kérdésekre kerestek választ, hogy a gyermekek száma és életkora, illetve a gyermekfelügyelet elérhetősége hogyan befolyásolja a szülők egyes tevékenységekre fordított idejét. A gyermekek életkora markánsabb alakító tényezője az időfelhasználásnak, mint a gyermekek száma. A legkisebb gyermek életkora nemcsak az anya, hanem az apa fizetett és otthoni-családi tevékenységére fordított idejét is befolyásolja. Azokban a családokban, ahol a legkisebb gyermek 0–4 év között van, mindkét szülő kevesebbet dolgozik és több időt szentel a házimunkára, illetve gyermekellátásra. Habár a fiziológiai szükségletekre fordított idő mennyisége kevés napi ingadozást enged meg, a kisgyermeket gondozó anyák ezt az időmennyiséget számottevően redukálták.

Az eltartott gyermekek száma több módon befolyásolja a család időfelhasználását. Egyrészt a gyermekek számával párhuzamosan nőnek a gyermek(ek)kel kapcsolatos napi teendők. A megnövekedett időigénynek a család oly módon igyekszik eleget tenni, hogy más tevékenységektől vesz el időt. Másrészt a gyermekek száma megnöveli a termékek és szolgáltatások iránti családi igényeket is, amely ösztönzően hat a munkavállalásra. Az előbbi az anya, az utóbbi az apa időfelhasználását érinti leginkább.

A szerzők az 5–9 éves gyermeket nevelő családoknál megvizsgálták, hogy hogyan alakul a napi időtöltés a napközbeni intézményi (formális) és informális gyermekgondozási lehetőségek igénybevételének hatására. A gyermekfelügyelet mindkét típusánál az anya több időt fordít keresőtevékenységre, ugyanakkor az otthoni gyermekellátásra fordított idejére nincs számottevő hatása. Ez azt jelenti, hogy az anyák nem úgy tekintenek a napközbeni gyermekgondozási szolgáltatásra, hogy az helyettesíti a szülők gyermeknevelési feladatait. Mindazonáltal, azok az anyák, akiknek a gyermeke intézményi napközbeni gyermekgondozásban részesül, több időt töltenek az otthoni gyermekellátással és háztartási munkával, mint azok, akik informális úton gondoskodtak a gyermekük napközbeni elhelyezéséről. A szerzők a jelenség magyarázatát az anyák képzettségével indokolják. Azt feltételezik ugyanis, hogy a magasabban iskolázott nők a jobb kereseti lehetőségeikből adódóan korábban visszatérnek a munkaerőpiacra, és egy kisebb gyermek otthoni testi ellátása, gondozása több időt igényel. Kiegészítésként tenném hozzá, hogy az informális gyermekgondozást (habár az elemzés nem definiálja pontosan) többnyire közeli családtag vagy egyéb rokon nyújtja, aki nem csak a gyermek fizikai felügyeletét látja el, hanem besegít a házi munkába is.

Végezetül néhány gondolat a kötetben felmerülő hiányosságokról. Az egyik észrevétel az adatok értelmezéséhez kapcsolódik. A szerzők életciklus csoportonként – tehát fejezetenként – részletesen ismertetik, hogy ki, mikor és milyen eredményeket publikált, azonban az alapos felsorolás, illetve a saját adataik aprólékos leírása mellett igen kis részt tesz ki az eredmények értelmezése és magyarázata. A másik „gyengeség” módszertani jellegű, az ábráknál és táblázatokban nem tüntették fel a minta elemszámát. A probléma leginkább az egyedülálló szülőknél jelentkezik, amely a legkisebb elemszámú csoport, és női többség jellemzi. Az amúgy is alacsony elemszám ellenére a számításokat külön elvégezték a férfiak almintáján, amely során a többi életciklus csoportnál alkalmazott változókat összevonás nélkül alkalmazták (például az életkort továbbra is 9 kategóriával mérték).

Összefoglalás

A szerzők a tanulmányban a napi időfelhasználás különbségeit vizsgálták meg életciklus csoportonként. Az eltérő időfelhasználás okát – a beckeri elmélet alapján – a férfiak és nők közötti hatékony feladatmegosztással magyarázták, amely eredményessége akkor biztosítható, ha a férfiak a munkaerőpiacon, a nők a háztartásban fordítanak több időt a munkavégzésre. A szerzők arra a következtetésre jutottak, hogy a feladatspecializáció jelensége a házasságkötést követően jelenik meg a család életében, majd a gyermekvállalás révén erősödik meg. Ez a munkamegosztás úgy értelmezhető, mint egy csapatmunka. A csapatmunka hiánya fokozza az egyedülálló szülők leterheltségét: nem tudják megosztani a terheiket, egy személyben felelősek azért, hogy előteremtsék a család anyagi stabilitásának a feltételeit és gondoskodjanak a gyermekek egészséges testi és lelki fejlődéséről. Ennek ellenére jelentős nemi eltérés van az egyedülálló szülők időfelhasználásában. A kutatók úgy vélik, hogy a gyermeküket egyedül nevelőknél a napközbeni gyermekgondozási lehetőségek, illetve a tartásdíj révén az intézményrendszer biztosítja az otthoni tradicionális nemi időmegosztás fennmaradását.

Összességében a könyv mind a kutatási téma, mind az időmérlegadatok iránt érdeklődők számára érdekes olvasmány, igen bőséges áttekintést ad a közelmúlt kutatási eredményeiről, és gazdag módszertani apparátust mutat be az időmérlegadatok elemzési lehetőségeiről.

Irodalom

- About Australia: Women – towards equality (2008). <http://www.dfat.gov.au/facts/women.html>
- Becker, G. S. (1965): A Theory of the Allocation of Time. *The Economic Journal*, 75: 493–517.
- Gershuny, J. (2000): *Changing Times: Work and Leisure in Post-industrial Societies*. Oxford: Oxford University Press.
- McGinnity, F. – Russel, H. (2008): *Gender Inequalities in Time Use*. www.equality.ie/research
- Szalai, A. (1975): Women's Time. Women in the light of contemporary time-budget research. *Futures*, 7 (5): 385–399.